

ישיבת הר עציון בית מדרש האלקטרוני (ב.מ.א.)

הפטרת השבוע

סידרת שיעורים ע"י הרב יהודה שביב

בנסוע - ובנוחה / הפטרת בהעלותך (זכריה ב', יד - ד', ז)

א. בין מנורה למנורה

ההפטרה שנקרא השבת מנבואת זכריה מוכרת, שכן היא שימשה גם כהפטרה לשבת חנוכה. מסתבר, שהמנורה ונרותיה, אותם רואה הנביא בחזונו, הם הקושרים אותה לחנוכה והם גם הקושרים אותה לפרשתנו. ואמיץ יותר הקשר אל הפרשה, שכן בנבואה מדבר הנביא על מנורה בעלת שבעה נרות, כמנורת המקדש, לעומת נרות חנוכה שמספרם מאחד (על פי הדין הבסיסי) ועד לשמונה (למהדרין מן המהדרין) ואין בו כל מעמד לשבעה. על העלאת הנרות מדברת פרשתנו בתחילתה, ואילו הנבואה חותמת בחזון המנורה. ובתווך - בין מנורה למנורה - מצויים עניינים הרבה, בין בפרשה ובין בהפטרה. ויהיה זה אך מתמיה אם לא תימצא זיקת מה בין העניינים.

ב. "בהעלותך" לעומת "ברוחי"

קודם שנפנה לנושאים האחרים ראוי למצות את ההתבוננות בשתי המנורות ובעניינן. דומה שהפרש גדול נשקף. בחזון הנבואי מובלטת הפאסיביות האנושית. הנרות כבר הן על המנורה ואין צורך בהעלאתם ואף לא ליצוק לתוכם שמן, שכן גולה על ראשה של המנורה ושנים זיתים עליה ומהם יהיה השמן ניצוק אל הנרות. וזה גם תוכן המסר הנבואי שהחזיון מלמד:

"לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי אמר ה'... " (ד', ו).

לעומת זה, בפרשה מודגשת העשייה:

"בהעלתך... ויעש כן אהרן... העלה נרתיה... וזה מעשה המנרה... כן עשה את המנרה" (ח', ב-ד).

הפרש מעין זה נמצא לנו גם בעניין שבא אחריו בפרשה, עניין טהרת הלויים. אהרן, הכהן הגדול, הוא הפעיל, הוא המניף את הלויים תנופה לפני ה'. ואילו בהפטרה עומד יהושע

הכהן הגדול לפני המלאך, והנביא שומע את קול ה' הקורא לעומדים לפניו, להפשיט מעל הכהן את בגדיו הצואים, להלביש אותו מחלצות ולעטר אותו בצניף הטהור.

הרי שוב: כהן גדול בפעלתנותו לעומת כהן גדול בסבילותו. כלפי אותם הנתונים למרותו הרי הוא פועל, ואילו לעומת העליונים הרי הוא נפעל.

באמת, כל כולה של הפרשה 'נושמת' פעלתנות ותנועה, החל מהעלאת הנרות ועשיית המנורה (1), דרך הנפת הלויים, עבור ליוזמה אנושית מלמטה, הדורשת שלא יגרע חלקה מעדת ישראל העושים את הפסח, יוזמה הנענית בבשורת מועד ב' לפסח, פסח שני. ללמד, שאף בדברים שעל פי טבעם מוכתבים מלמעלה יש מקום ליוזמות של מטה. שיאה של הפעלתנות: ה מ ס ע של בני ישראל; על פי ה' יסעו, מסעות לתחנות שונות, כשהיעד: "נוסעים אל המקום אשר אמר ה'". נמצא, שהפרשה כולה בסימן "בנסוע"; ואילו ההפטרה בסימן "בנוחה". והביטוי הנמרץ לכך הוא הפסוק שם: "ביום ההוא... תקראו איש לרעהו אל תחת גפן ואל תחת תאנה" (ג', י), והלוא היות תחת גפן ותחת תאנה היא הסימן היותר מובהק לשקט, לרוגע ולשלווה.

ג. כיצד תבואו למלחמה

כדרך שהנסיעה והחנייה באים בפרשה בכפיפה אחת, כמלמדים שאין סתירה בין זה לזה, כך גם ודאי שהתמונה העולה מן ההפטרה משלימה את זו שבפרשה.

הפרשה מדברת על אויבים ושונאים: "קומה ה' ויפצו איביך וינסו משנאיך מפניך" (י', לה), ופסוק קרוב לזה בהפטרה, אף כי בנימה מרוככת: "הס כל בשר מפני ה' כי נעור ממעון קדשו" (ב', יז). אויבי ה' ושונאיו שהם אויבי ישראל ושונאיו (רש"י - על פי הספרי: "משנאיך - אלו שונאי ישראל, שכל השונא את ישראל שונא את מי שברא והיה העולם..."). ובה, בפרשה, על צרים הקמים למלחמה כנגד ישראל: "וכי תבאו מלחמה בארצכם על הצר הצר אתכם" (י', ט). ואף בהפטרה על שונא מובהק שמקומו כאילו בעליונים ומושאי שנאתו בתחתונים, הלוא הוא השטן. וכדרך שאויבים ושונאים נסים למראה הארון הנוסע, כן משתתק קיטרוגו של השטן נוכח גערתו של ה'. וכיוון שמתחוורת זהות המשנאים ושורש שנאתם, כי אז המפתח למפלתם איננו הכח והחיל (בלבד) "כי אם ברוח". ואף בפרשה באה מצוות התרועה בחצוצרות בעת מלחמה כדי להיות נזכרים לפני ה' ונושעים (מבלי לבטל את עצם מעשי ההתגוננות והמלחמה האנושיים, כדרך שמצינו פעלתנות בכל הפרשה).

ד. ונלוו גויים רבים

עוד מאירה ההפטרה את עינינו בנקודה נוספת. כבר הזכרנו כי בפרשה על אויבים ומשנאים, על מלחמה וצרה. הרי זה יוצר תמונה שבה כל הגויים כאילו עומדים כנגד, הם

האוייבים והם המשנאים, ורק בקרב רבבות אלפי ישראל אפשר לה לשכינה להיות שרויה כאילו בנייחא. באה ההפטרה ופורשת את תמונת העתיד והיא כל כך שונה:

"ונלוו גוים רבים אל ה' ביום ההוא והיו לי לעם" (ב', טו).

באמת, שורש הדבר כבר נמצא בפרשתנו, אמנם לא גויים רבים אבל איש אחד ומשפחה אחת. כך אומר משה לחותנו (או שמא גיסו, ראה ראב"ע שם):

"ויאמר משה לחבב בן רעואל המדיני... נסעים אנחנו אל המקום אשר אמר ה' אתו אתן לכם. לכה אתנו והטבנו לך" (2) (י', כט).

אבל הצטרפות גויים רבים להיות לעם לה' אינה מבטלת את ייחודם של ישראל. יושם לב: פעמיים נאמר בהפטרה "ושכנתי בתוכך". פעם אחת לפני קיום הייעוד: "ונלוו גויים רבים", ופעם שניה מיד לאחריו "והיו לי לעם, ושכנתי בתוכך". כאומר, ואולי גם כמרגיע: גם כשיילוו גויים רבים עדיין שכינתו בתוך ישראל. והנרות שבמנורה הלוא הם המעידיים על השראת שכינה מיוחדת בישראל, כדברי הגמרא במנחות (פו):

"עדות הוא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל, מאי עדותה? אמר רבא: זה נר מערבי..."

ואפשר, שההפרש בין ישראל לאומות העולם יהיה מעין ההפרש בין הכהנים והלויים. הפרש עליו ניתן לעמוד גם מתוך פרשתנו: הפרש בתפקיד; הפרש בקדושה; הפרש במעמד. ישראל יהיו בחינת ממלכת כהנים, והגויים יהיו בחינת משפחות לויים - "ונלוו גויים רבים".

ה. הס כל בשר מלפני ה'

ניתן למצוא עניין משותף נוסף לפרשה ולהפטרה. בפרשה מתגלה משבר מנהיגות. משה רבינו חש שכבר אין בכוחו להמשיך ולהנהיג לבדו את העם: "לא אוכל אנכי לבדי לשאת את כל העם הזה כי כבד ממני" (י"א, יד). ואכן הקב"ה נענה לו ומצרף אליו שבעים זקנים להנהיג את העם. אף בנבואה שבהפטרה אין מדברים על מנהיג יחיד. מוזכרים כאן, גם יהושע הכהן הגדול, הוא ורעיו היושבים לפניו (ג', ח), וגם המנהיג האחר זרובבל (ד', ו).

משבר מנהיגות כשאין אחד היכול לשאת לבדו, אף אם הוא מתגלה על רקע של תופעות שליליות בעם, בכל זאת בשורה יש בו. גם אדם גדול כמשה [והפרשה בסופה מדברת על גדולתו וייחודו: "והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה" (י"ב, ג); "בכל ביתי נאמן הוא, פה אל פה אדבר בו" (י"ב, ז-ח)], אי אפשר לו להנהיג לבדו את העם, שכן רק אחד ויחיד הוא היכול להנהיג, לא רק את העם אלא גם גויים רבים הנלווים אליו.

"הס כל בשר מפני ה'".

הערות:

(1) אמנם, מדרש אגדה יש בתנחומא, שלפיו נעשתה המנורה מאליה על ידי הקב"ה.

(2) וראה רמב"ן שם, שאכן נתרצה חובב להילוות אליהם.

כדי להרשם יש לשלוח בקשה לכתובת

MAJORDOMO@ETZION.ORG.IL

עם התוכן:

. GET YHE-TEST H-SUBSCRIBE

קיימת גם מערכת שיעורים באנגלית. כדי לקבל רשימת השיעורים, יש לשלוח בקשה

לכתובת:

LISTPROC@JER1.CO.IL

עם התוכן:

. INFO YHE-ABOUT

בשאלות אפשר לפנות למשרד הישיבה 02-9931-456 ולבקש את משרד האינטרנט, או לכתוב

לכתובת YHE@JER1.CO.IL

כל הזכויות שמורות 1997 ישיבת הר עציון